

Toni Morrison

Sevilen

Türkçesi: Püren Özgören

Roman

124, kinle doluydu. Bir bebeğin zehriyle. Bunu evdeki kadınlar da biliyordu, çocuklar da. Yıllarca herkes bu kine kendince katlandı, ama 1873 yılında arda kalan kurbanlar yalnızca Sethe ile kızı Denver'dı. Büyükanne Baby Suggs ölmüştü, oğlanlar, Howard ile Buglar, on üç yaşında evden kaçmıştı: Buglar, yalnızca bakmanın bile bir aynayı paramparça ettiğini, Howard ise pastanın üzerindeki minicik el izlerini görür görmez – her iki işaret de yeterince açıktı. Oğlanlar daha çoğunu görmek için beklemediler; ne tenceden yere boşaltılan, dumana hâlâ tüten nohut öbeğini, ne de ufalanmış ve kapının eşiğine çizgi halinde serpilmiş, tuzlu krakerleri. Soluklanma dönemlerini de beklemediler: Hiçbir şeyin rahatsız edilmediği haftalık, hatta aylık dönemleri. Hayır. İkisi de ilk fırsatta kaçtı; katlanmayı ya da ikinci kez karşılaşmayı kesinlikle düşünmedikleri hakaretlere evin teslim olduğunu gördükleri an. Kışın ortasında, büyükanneleri Baby Suggs'ı, anneleri Sethe'i ve küçük kardeşleri Denver'ı, Bluestone Yolu'ndaki gri-beyaz evde başbaşa bırakarak, iki ay arayla kaçıp gittiler. O sıralarda evin bir kapı numarası yoktu, çünkü Cincinnati henüz oraya kadar uzanmıyordu. İşin doğrusu, delikanlılar (önce biri sonra da öteki) keplerinin içine pamuk doldurup ayakkabılarını kucakladıkları ve evin keskin kininden gizlice sıvıştıklarında, Ohio kendine yalnızca yetmiş yıldır eyalet diyordu.

Baby Suggs hasta yatağında başını bile kaldırmadı. Gidişlerini duydu, ama hiç kıpırdamadan yatmasının nedeni bu değildi. Onu asıl şaşırtan, torunlarının bütün evlerin Bluestone Yolu'ndaki ev gibi olmadığını ayrımsamalarının bu kadar

uzun sürmesiydi. Yaşamın iğrençliğiyle ölümün acımasızlığı arasında, iki arada bir derede kalmış biri olarak, bırakın gizlice tüyen oğlanların duyduğu korkuyu, yaşamı yaşamalı mı yoksa terk mi etmeli sorusuyla bile ilgilenecek hali yoktu. Bugünü de dününden farksızdı: çekilmez. Ölümün unutulmuş başka bir şey olmadığını bildiği için, bedeninde kalan son enerji kırıntısını da renkleri düşünmek için kullandı.

“Biraz lavanta rengi getir; elinde varsa. Yoksa, pembe.”

Sethe onun her isteğini karşılamaya hazırdı – ister bir kumaş parçasıyla, isterse diliyle. Renklere düşkün biriyseniz, Ohio’da, özellikle kışları işiniz zordu. Seyirlik bir oyun sunan tek yer, gökyüzüydü; yaşamın başlıca neşesi olarak bir Cincinnati ufkuna güvenmekse, gerçekten pervasızlıktı. Kısacası, Sethe ile kızı Denver, Baby Suggs için ellerinden geleni ve evin izin verdiği kadarını yaptılar. Evin rezilce davranışlarına karşı kayıtsız bir savaşımı hiç düşünüp taşınmadan sürdürdüler: Ters dönmüş içi lapa dolu kavanozlara, sırta inen şaplaklara ve insanın yüzüne ansızın çarpan, ekşi hava akımlarına karşı. Çünkü bu çirkin davranışların kaynağını biliyorlardı – ışığın kaynağını bildikleri gibi.

Baby Suggs oğlanların gitmesinden kısa bir süre sonra, onların ayrılışını da, kendininkini de şu kadarcık umursamaksızın, öldü; bundan bir süre önce, Sethe ile Denver herkesi canından bezdiren ruhu ortaya çıkararak bu işkenceye son vermeyi kararlaştırmışlardı. Belki açıkça konuşmanın, diye düşündüler, bir fikir alışverişinin ya da buna benzer bir şeyin yararı olur. El ele tutuştular, seslendiler: “Haydi gel. Gel buraya! Ortaya çıksan iyi edersin.”

Büfe öne doğru bir adım attı; hepsi o kadar.

“Onu Büyükanne Baby durduruyor olmalı,” dedi Denver. On yaşındaydı ve öldüğü için Baby Suggs’a müthiş bir öfke duyuyordu.

Sethe gözlerini açtı. “Sanmam,” dedi.

“Öyleyse neden gelmiyor?”

“Ne kadar küçük olduğunı unutuyorsun,” dedi annesi. “Öldüğünde daha iki yaşında bile değildi. Anlayamayacak kadar küçüktü. Doğru dürüst konuşamayacak kadar.”

“Belki de anlamak istemiyor,” dedi Denver.

“Belki. Ama gelseydi, iyice anlamasını sağlardım.” Sethe kızının elini bıraktı, birlikte büfeyi yeniden duvara ittiler. Dışarıda bir sürücü, 124’ün önünden geçen yöre halkının yaptığı yaptı ve dörtnala koşması için atını kırbaçladı.

“Saçığı büyü bir bebeğe göre oldukça güçlü,” dedi Denver.

“Ona beslediğimiz sevgiden daha güçlü değil,” diye yanıtladı Sethe; aynı anda da bir kez daha gördü: Yontulmamış taşların arasından seçtiği, dizlerini bir mezar kadar açıp ağırlığının parmak uçlarına vererek yaslandığı taşın iç açıcı serinliği. Bir tırnak kadar pembe; parlak damarlarla beneklenmiş. On dakika, demişti adam. On dakikan varsa, bedavaya yaparım.

Yedi harf için on dakika. Bir on dakika daha verse, “İçtenlikle” sözcüğünü de yazdırabilir miydi? Ama bunu adama önermeyi göze alamamıştı; belki de yapardı, diye düşünmek hâlâ içini sızlatıyordu – bir yirmi dakika, bilemedin yarım saatini verseydi, tamamını, papazın cenazede söylediği bütün sözcükleri (yani söylenebilecek her şeyi) bebeğin mezar taşına kazıtabilirdi belki: “İçtenlikle Sevilen.” Her neyse, sonuçta ikinci sözcükle yetinmişti. Önemli olan da o sözcüktü zaten. Oymacıyla mezar taşlarının arasında çiftleşirken, “Sevilen” sözcüğünün yeterli olduğunu düşündü; adamın genç oğlu onlara bakıyordu, yüzündeki öfke eskiydi, iştahsa yeni. Evet, bu tek sözcük kesinlikle yeterliydi. Bir başka rahibi, köleliğin kaldırılmasını savunan bir başka taraftarı, hatta tiksinti dolu bir kasabayı yanıtlamaya yeterdi.

Kendi ruhunun sessizliğine güvenmiş, ötekini unutmuştu: kız bebeğin ruhunu. Küçük, yaşlı bir bebeğin içinde bu kadar çok öfke barındırabileceği kimin aklına gelirdi? Taşların arasında, oymacının oğlunun bakışları altında çiftleşmesi yetmemişti. Sirtını parlak damarlarla bezeli, şafak rengi taş a dayamış, dizlerini bir mezar kadar açmış bir durumda geçirdiği o on dakika, yaşamdan daha uzun, daha canlı, parmaklarına yağ gibi bulaşan bebek kanından daha gerçek olmakla kalmadı, onu yıllarca, boğazlanan bir bebeğin delice öfkesiyle felç ettiği bir evde yaşamaya zorladı.

“Taşınabiliriz,” demişti bir keresinde kaynanasına.

“Neye yarayacak?” diye sordu Baby Suggs. “Bu eyalette, ölmüş bir zencinin lanetiyle –çatı kirislerine kadar– dolup taşmayan tek bir ev bile bulamazsın. Bu ruh bir bebeğe ait olduğu için şanslıyız. Ya kocamın ruhu dönseydi? Ya da senin kocanın? Hiç uzatma. Şanslısın. Geriye üç çocuğun kaldı. Öteki yanda olay çıkaran tek çocuğa karşılık, eteğini çekiştiren üç çocuk. Tanrı’ya şükret, tamam mı? Benim sekiz taneydi. Hepsi de benden kaçtı. Dördü elimden alındı, dördü avlandı; şu anda birilerinin evini cehenneme çevirdiklerinden eminim.” Baby Suggs kaşlarını ovuşturdu. “İlk çocuğum. Ondan anımsadığım tek şey, ekmeğin yanmış kenarına bayıldığı. Evet; bununla yarışabilir misin? Tam sekiz çocuk ve bütün anımsadığım bu.”

“Daha doğrusu, kendine anımsama izni verdiğin,” dedi Sethe, ama aklı kendi çocuklarındaydı –daha doğrusu, yaşayan tek çocuğunda– oğlanlar ölü bebek tarafından kovalanmıştı. Buglar belleğinden hızla siliniyordu. Howard’ın neyse ki kimsenin unutamayacağı bir kafa yapısı vardı. Gerisine gelince; var gücüyle çabalamasına karşın, anımsayabildikleri hem çok az, hem de güvenilmez şeylerdi. Ne yazık ki, avare bir beyni vardı. Örneğin, bir an önce tulum baya ulaşmak, bacaklarındaki papatya özünü akıtmak için bir tarladan hızla,

daha doğrusu koşarak geçişi. İşte bunu anımsayabilirdi. Sütünü sağan erkeklerin imgesi ise, derisi oluklu bir çamaşır tahtası gibi büküm büküm olan sırtındaki sinirler kadar cansızdı. Mürekkebin, kiraz reçinesi ya da meşe kabuğunun kokusundan ise en küçük bir eser yoktu. Hiçbir şey. Yalnızca suya doğru koştururken, yüzünü serinleten esinti. Sonra, tulumbadan akan suyla, bez parçalarıyla papatyayı son zerresine kadar durulamak – akli fikri son bitki özünü de kazımakta; yolu yalnızca bir kilometre kısaltabilmek için tarlayı enlemesine kesen kestirmeden geçerken öyle dalgın ki, yaban otlarının ne kadar büyüdüğünü, ancak bacakları ta dizlerine kadar dalanınca fark ediyor. Sonra, bir şey. Suyun şapırtısı, fırlatıp attığı ayakkabılarıyla çoraplarının patikadaki çarpık görüntüsü; ya da ayaklarının dibindeki su birikintisini yalayan Gel Oğlum; sonra birden gözlerinin önünde dönen, yuvarlanan, yuvarlanan Tatlı Yuva: Tek bir yaprağını bile anımsadığı an içinden çılgılık atmak geliyor; çiftlik utanmaz güzelliğiyle gözlerinin önünde yuvarlanıyor, kıvrılmış bir tomar gibi açılıyor. Hiç bu kadar korkunç görünmemişti; öyle ki, kendi kendine, yoksa cehennem de çok güzel bir yer mi, diye soruyor. Alevler ve kükürt, elbette, ama her şey dantelsi oyuklara gizlenmiş. Dünyanın en güzel çınarlarından sarkan oğlanlar. Bu onu utandırıyor – oğlanlardan çok o olağanüstü, uğultulu ağaçları anımsamak. Anıyı ters yüz etmeyi her deneyişinde, çınarlar oğlanlara galip geliyor; bu yüzden belleğini bir türlü bağışlayamıyor.

Papatya özünün son kıvrıntılarında da kurtulunca, evin ön tarafına dolandı; geçerken ayakkabılarıyla çoraplarını bıraktığı yerden aldı. Birkaç metre ilerisindeki sundurmada, korkunç belleği yüzünden onu cezalandırmak ister gibi, Paul D oturuyordu: Tatlı Yuva erkeklerinin sonuncusu. Onun yüzünü bir başkasının yüzüyle karıştırması olanaksız olsa da, “Sen misin?” diye sordu.

“Benden geriye ne kaldıysa.” Erkek dođruldu, gülümse-
di. “Nasılsın, kızım? Çıplak ayak olmanın dışında?”

Sethe güldü; kahkahası rahat ve gençti. “Bacaklarım ber-
battı. Papatya özü.”

Erkek bir kaşık dolusu acı bir şey tatmış gibi, yüzünü bu-
ruşturdu. “Adını bile duymak istemiyorum. O şeyden hep
nefret etmişimdir.”

Sethe çoraplarını katladı, yuvarlayıp cebine soktu. “İçeri
gelsene.”

“Sundurma gayet iyi, Sethe. Serin.” Yeniden oturdu, yo-
lun karşı kıyısındaki çayıra baktı; içindeki isteğın gözlerine
yansıdığını biliyordu.

“On sekiz yıl,” dedi kadın tatlılıkla.

“On sekiz,” diye yineledi erkek. “Ve yemin ederim, her
birini yürüyerek geçirdim. Sana katılabilir miyim?” Başını
kadının ayaklarına doğru salladı; sonra ayakkabılarının bağ-
cıklarını çözmeye koyuldu.

“Suya sokmak ister misin? Sana bir leğen su getireyim.”
Eve girmek için erkeğe yaklaştı.

“Yo, hayır. Onları şımartamam. Daha çok taban tepmek
zorundalar.”

“Hemen gidemezsin, Paul D. Biraz kalmalısın.”

“Eh, Baby Suggs’ı görecek kadar kalmalıyım elbette. Ne-
rede o?”

“Öldü.”

“Yo, olamaz. Ne zaman?”

“Sekiz yıl oldu. Neredeyse dokuz.”

“Zor bir ölüm müydü? Acı çekmediğini umarım.”

Sethe başını salladı. “Uyumak kadar kolaydı. Zor olan,
yaşamak. Her neyse; ona yetişememene üzıldüm. Onun için
mi gelmiştin?”

“Kısmen. Ama asıl senin için. Öte yandan, doğruyu istersen, bugünlerde nereye olsa giderim. Oturmama izin verilen her yere.”

“İyi görünüyorsun.”

“Şeytan aldatmacası. Kendimi kötü hissettiğim sürece, iyi görünmeme izin veriyor.” Kadına baktı ve “kötü” sözcüğü bambaşka bir anlama büründü.

Sethe gülümsedi. İşte onlar böyleydi – öteden beri. Tatlı Yuva erkeklerinin hepsi, Halle’den önce ve sonra, ona hep böyle davranmıştı: Kardeşçe ama alttan alta, hafif bir işveyle; öyle derinde ki, görmek için kazımak gerekir.

Kıllarındaki artışla gözlerindeki beklentinin dışında erkek, Kentucky’de nasılsa yine öyle görünüyordu. Şeftali rengi, pürüzsüz bir ten, dimdik bir sırt. Bu kadar kıpırtısız bir yüzün gülümsemeye, alevlenmeye ya da acımaya böylesine hazır oluşu, şaşırtıcıydı. Yapman gereken tek şey, onun dikkatini çekmekti sanki; hissettiğin duygu bir anda yansırı bu yüze. Bu yüz, bir göz kırpışından da kısa bir sürede değişirdi – derinin altı canlı, kıpır kıpırdı.

“Sana onu sormama gerek yok, değil mi? Anlatacak bir şey olsaydı, anlatırdın. Öyle değil mi?” Sethe ayaklarına baktı, sonra gözlerini yine çınarlara çevirdi.

“Anlatırdım. Elbette anlatırdım. Eskiden ne kadarını biliyorsam, şimdi de o kadarını biliyorum.” Yayığın dışında, diye düşündü; eh, onu öğrenmesen de olur. “Hâlâ sağ olduğuna inanmalısın.”

“Hayır,” dedi Sethe. “Bence öldü. Onu yaşıatan, emin olamamaktı.”